

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

Do użytku służbowego

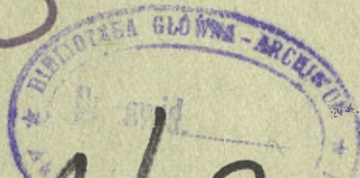
Egz. nr 81

ASG WP wewn. 3516/80

Plk prof. dr hab. Jerzy ZAKRZEWSKI

ZAŁOŻENIA METODYKI OPRACOWANIA PRACY DYPLOMOWEJ W AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP

Poradnik dla słuchaczy

11143

WARSZAWA

1980

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

Do użytku służbowego

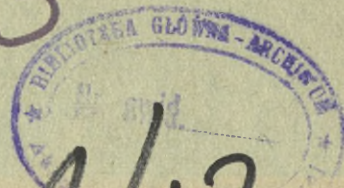
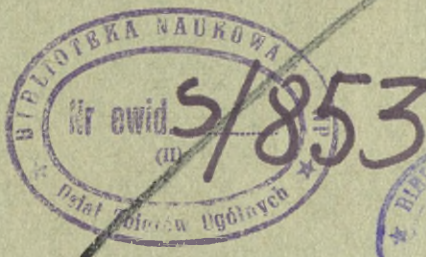
Egz. nr 81

ASG WP wewn. 3516/80

Płk prof. dr hab. Jerzy ZAKRZEWSKI

ZAŁOŻENIA METODYKI OPRACOWANIA PRACY DYPLOMOWEJ W AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP

Poradnik dla słuchaczy

11143

WARSZAWA

1980

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

ASG wewn. 3516/80

Do użytku służbowego

81

Egz. nr .....

plik prof. dr hab. Jerzy ZAKRZEWSKI

ZAŁOŻENIA METODYKI OPRACOWANIA PRACY DYPLOMOWEJ
W AKADEMII SZTABU GENERALNEGO WP

Poradnik dla słuchaczy

WARSZAWA

1980 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
Od autora	3
1. Przeznaczenie, charakter i rodzaje pracy dyplomowej ...	4
2. Kierowanie pracą dyplomanta	7
3. Ogólny tok i etapy postępowania badawczego	10
4. Dobór, analiza tematu i konstrukcja pracy dyplomowej ..	12
4.1. Dobór tematu pracy dyplomowej	12
4.2. Analiza tematu pracy dyplomowej	15
4.3. Układ /konstrukcja/ pracy dyplomowej	20
- konstrukcja pracy dyplomowej w formie referatu	20
- konstrukcja pracy dyplomowej w formie ćwiczenia ...	22
5. Organizacja i przeprowadzenie badań; praca pisarska ...	25
6. Obrona pracy dyplomowej	28
Bibliografia	31
Załączniki:	
1. Wytyczne do opracowania pracy dyplomowej	32
2. Tok opracowania referatu	35
3. Tok opracowania ćwiczenia	36
4. Skrócony schemat metodyki opracowania referatu	37
5. Wykaz dokumentów opracowywanych do ćwiczeń taktycznych.	38
6. Przykładowy układ pracy dyplomowej w formie ćwiczenia..	39

Poradnik przeznaczony jest dla słuchaczy studiów trzyletnich Akademii Sztabu Generalnego WP opracowujących pracę dyplomową. Został on napisany z myślą zastąpienia lub uzupełnienia dotychczasowych wydawnictw dotyczących metodyki wojskowych badań naukowych i opracowywania pracy dyplomowej, które - w świetle aktualnych potrzeb - okazały się już niewystarczające lub przestarzałe.

Poradnik w swej treści nawiązuje do problematyki wykładów i zajęć seminaryjnych z metodyki opracowania prac dyplomowych prowadzonych przez autora w latach siedemdziesiątych ze słuchaczami 3 kursu Wydz. WL. Uwzględnia on również ogólne zasady wyłożone w instrukcji opracowania i obrony prac dyplomowych wydanej w ASG WP^{1/}, interpretując i rozwijając niektóre jej tezy i twierdzenia. Zawiera również przegląd dostępnej literatury metodologicznej, której wykaz przedstawiony został w dziale "Bibliografia" w końcowej części opracowania.

Autor dążył do tego, aby w reprezentowanym materiale, poza teoretycznymi zasadami z zakresu metodyki wojskowych badań naukowych, przedstawić praktyczne reguły postępowania przy doborze tematu pracy dyplomowej oraz kolejnych etapach postępowania badawczego. Wyraża on nadzieję, że wydawnictwo okaże się pomocne słuchaczom Akademii Sztabu Generalnego WP w toku prowadzonych badań i piarskim opracowaniu pracy dyplomowej.

1/ Pozycja 12 zamieszczona w dziale "Bibliografia".

UWAGA: W dalszej części publikacji w odnośnikach informuje się tylko o numerze pozycji bibliograficznej.

1. Przeznaczenie, charakter i rodzaje pracy dyplomowej

W myśl obowiązujących przepisów o szkolnictwie wyższym i zgodnie z programem studiów wszyscy słuchacze trzyletnich studiów stacjonarnych i czteroletnich studiów zaocznych w ASG WP w końcowym okresie nauczania opracowują pracę dyplomową i bronią jej. Jej przygotowanie i obrona wraz ze złożeniem egzaminu końcowego stanowią o pełnym wykonaniu programu i warunkują otrzymanie dyplomu ukończenia wojskowych studiów akademickich. W ASG WP łącznie z dyplomem słuchaczowi tradycyjnie nadaje się tytuł oficera dyplomowanego.

Praca dyplomowa odgrywa w procesie dydaktycznym istotną rolę. Słuchacz przygotowując pracę dyplomową realizuje szereg celów dydaktycznych. W szczególności powinien się on wykazać:

- znajomością założeń teoretycznych oraz literatury, dotyczącej tej dziedziny wiedzy, z której zakresu opracowywana jest praca dyplomowa, wraz z umiejętnością jej krytycznej analizy i oceny;

- umiejętnością zastosowania zdobytej w akademii wiedzy przy rozwiązywaniu praktycznych lub teoretycznych zagadnień z zakresu sztuki wojennej /taktyki i sztuki operacyjnej, dowodzenia/ gotowości bojowej, szkolenia i wychowania wojsk i innych pokrewnych dziedzin wiedzy wojskowej;

- umiejętnością posługiwania się ogólną i szczegółową wiedzą metodologiczną, w tym zwłaszcza w stosowaniu właściwej metody naukowej przy rozwiązywaniu konkretnych zagadnień badawczych z różnych dziedzin nauki i sztuki wojennej;

- zdolnością poprawnego rozumowania /uogólniania i wnioskowania/ kategoriami taktyczno-operacyjnymi, logicznego i związłego przedstawiania swoich analiz, a także uzasadniania i bronięcia proponowanych rozwiązań i wniosków;

- nabyciem wstępnych nawyków do samodzielnej pracy naukowo-badawczej w zakresie rozwiązywania teoretycznych i praktycznych zagadnień sztuki wojennej i innych dziedzin wiedzy wojskowej.

Aby praca dyplomowa korespondowała z powyższymi założeniami, musi spełniać określone warunki, które jednocześnie stanowią, dla kierownika pracy, recenzentów i komisji egzaminacyjnej,

jej kryteria oceny. W ASG WP przyjmuje się, że praca dyplomowa powinna charakteryzować się: użytecznością praktyczną lub teoretyczną, zgodnością z założeniami doktryny i obowiązującymi ustaleniami regulaminowymi, oraz odpowiadać możliwościom i potrzebom wojsk. Powinna ona w układzie i sposobie ujęcia przestrzegać podstawowych zasad warsztatu naukowego, ponadto w określonym, przynajmniej propedeutycznym stopniu nosić znamiona oryginalności.

Przez użyteczność pracy dyplomowej rozumie się możliwość jej wykorzystywania w wojskach, sztabach i uczelniach przy praktycznym rozwiązywaniu określonych problemów sztuki wojennej: taktyki i sztuki operacyjnej, gotowości bojowej, dowodzenia, pracy partyjno-politycznej, szkolenia i wychowania. Prace teoretyczne opracowane w postaci referatów uznaje się za użyteczne jeżeli uogólniają one doświadczenia praktyki, przedstawiają propozycje usunięcia jej niedomagań, ujawniają nieznaną lub mało znaną fakty z dziedziny nauki i sztuki wojennej lub je porządkują oraz wykrywają nowe zależności między nimi.

Natomiast o walorach użytecznych pracy dyplomowej opracowanej w formie ćwiczenia będzie w szczególności świadczyć pozytywna ocena co do możliwości wykorzystania danego ćwiczenia w szkoleniu wojsk lub w procesie nauczania słuchaczy.

Zgodność pracy dyplomowej z założeniami doktryny oznacza, że powinna być ona opracowana z pełnym przestrzeganiem obowiązujących założeń taktyczno-operacyjnych i ustaleń regulaminowych, przyjętych normatywów i danych taktyczno-technicznych. Ćwiczenia i referaty opracowane na zapotrzebowanie jednostek wojskowych /dowództw, sztabów/ powinny ponadto uwzględniać konkretne uwarunkowania istniejące w danej jednostce wojskowej lub sztabie oraz być zgodne z ich możliwościami i perspektywami rozwojowymi.

Kryterium samodzielności i oryginalności ma także istotne znaczenie w ocenie wartości pracy dyplomowej. Słuchacz ściśle przestrzegając obowiązujących zasad regulaminowych, założeń taktyki i sztuki operacyjnej, ma jednocześnie prawo i obowiązek wyrażenia w pracy dyplomowej własnych poglądów i przedstawienia odmiennych od obowiązujących ustaleń czy normatywów. Własne oryginalne spostrzeżenia, tezy i poglądy powinny jednak

być uzasadniane i wynikać z logicznej analizy aktualnej sytuacji oraz perspektyw rozwojowych.

Praca dyplomowa powinna być wykonana z pełnym przestrzeganiem warsztatu naukowego. Jej układ i struktura musi być zgodna z założeniami metodologicznymi danej dziedziny wiedzy. W szczególności należy przestrzegać w treści pracy ścisłości w odniesieniu do stosowanych pojęć naukowych, dotyczących nauki wojennej i sztuki wojennej, a także poprawności logicznej tez i wniosków. Słuchacz powinien wykazać umiejętność powoływania się na źródła, regulaminy i instrukcje oraz poglądy innych autorów. Wymaga się również, aby dokonane w pracy analizy i oceny słuchacz nie tylko uzasadnił logicznym wywodem, ale również zilustrował przykładami historycznymi z wojen ubiegłych, zwłaszcza II wojny światowej oraz ostatnich konfliktów wojennych, a także odwołał się w tym względzie do doświadczeń wynikających z ćwiczeń przeprowadzonych w wojskach lub ćwiczeń akademickich.

Z analizy celów i kryteriów oceny pracy dyplomowej wynika, że z jednej strony ma ona kończyć proces kształcenia słuchaczy i być sprawdzianem stopnia opanowania wiedzy, z drugiej zaś strony powinna ich przygotować do przyszłej pracy zawodowej poprzez wdrożenia do posługiwania się w praktyce nabytą wiedzę z zastosowaniem metody naukowej. Praca dyplomowa ma więc przede wszystkim charakter dydaktyczny z pewnymi elementami naukowości i nie może być uznana za w pełni samodzielną. Z uwagi na braki w przygotowaniu naukowym słuchacza wyznacza się jemu do pomocy spośród doświadczonych pracowników dydaktyczno-naukowych kierownika pracy dyplomowej, który kieruje tokiem jej przygotowania od strony metodologicznej i jest jego doradcą w sprawach merytorycznych. Niezależnie od tego dyplomant ponosi pełną odpowiedzialność za poziom pracy dyplomowej. Dlatego też w toku opracowywania pracy dyplomowej powinien on przejawiać szczególną sumiennosc oraz wykazać maksymalną inwencję i samodzielność.

W akademii dowódczej rozróżnia się prace dyplomowe przygotowywane w formie referatu /teoretycznego opracowania/ oraz - ćwiczenia taktycznego. W ASG WP dopuszcza się możliwość opracowywania przez słuchaczy prac dyplomowych zarówno indywidualnych, jak i o charakterze zespołowym. Te ostatnie w zasadzie opracowuje się w formie referatu. Niezależnie od rodzaju pracy

od dyplomantów wymaga się, aby były one maksymalnie zwarte. Słuchacz powinien więc zabiegać o jakość treści, a nie ilość stron. Wychodząc z tych założeń przyjmuje się, że objętość pracy dyplomowej w formie referatu nie powinna przekraczać 40-50 stron, zaś ćwiczenia 60-70.

2. Kierowanie pracą dyplomanta

Dla kierowania tokiem przygotowania każdej pracy dyplomowej powołuje się spośród kadry dydaktyczno-naukowej kierownika pracy dyplomowej. Ponadto do pomocy słuchaczom wykonującym prace dyplomowe na zapotrzebowanie dowództw /szefostw/ rodzajów sił zbrojnych, wojsk oraz okręgów wojskowych, oprócz kierownika pracy dyplomowej, powołuje się konsultanta wyznaczonego przez dowódcę /szefa/ zainteresowanej instytucji. W szczególnych wypadkach podyktowanych koniecznością uzyskania przez słuchacza uzupełniającej konsultacji specjalistycznej, na konsultanta może być wyznaczony dodatkowo pracownik naukowy z akademii lub spoza uczelni - specjalista z odnośnej dziedziny wiedzy. Zmiana kierownika pracy dyplomowej może być dokonana tylko za zezwoleniem komendanta akademii.

W toku opracowania tematu słuchacz ma prawo zwracać się z prośbą o udzielenie konsultacji również do innych pracowników dydaktyczno-naukowych w zakresie różnych specjalistycznych problemów będących treścią pracy dyplomowej, po uprzednim uzgodnieniu celowości uzyskania tego rodzaju porady z odnośnym kierownikiem pracy dyplomowej. Ponadto może się on ubiegać, za zgodą kierownika pracy dyplomowej i odnośnej katedry, o uzyskanie specjalistycznych konsultacji u pracowników naukowych /praktyków, fachowców/ spoza akademii /w uczelniach, jednostkach wojskowych/.

Dla kierowania opracowaniem zespołowej pracy dyplomowej powołuje się kierownika wiodącej części pracy dyplomowej oraz kierowników^{2/} pozostałych części składowych pracy dyplomowej. Kierownik wiodącej części pracy dyplomowej pełni funkcję koordynatora wszystkich czynności pozostałych kierowników i dyplo-

---

2/ Zgodnie z instrukcją kierownikom pozostałych części składowych zespołowej pracy dyplomowej nadaje się również nazwę konsultantów.

mentów biorących udział w przygotowaniu zespołowej pracy dyplomowej.

Do obowiązków kierownika pracy dyplomowej należy między innymi:

- sporządzenie w porozumieniu z konsultantem, a także w razie potrzeby z zainteresowanym słuchaczem pisemnych wytycznych do opracowania pracy dyplomowej i sprawdzenie ich prawidłowego zrozumienia przez słuchacza /formularz wytycznych z przykładową treścią przedstawia załącznik 1/;
- udzielenie porad i wskazówek metodologicznych w sprawie analizy tematu, określenia celu pracy, postawienia problemu/ów/, sformułowania hipotezy roboczej oraz układu /konstrukcji/ pracy dyplomowej;
- okazanie pomocy przy opracowywaniu kalendarzowego planu -terminarza czynności i jego zatwierdzenie;
- sprawdzenie stopnia znajomości podstawowej literatury dotyczącej tematu oraz udzielenie wskazówek w poszukiwaniu dodatkowych pozycji;
- sprawdzenie stopnia teoretycznego /rzeczowego i metodologicznego/ przygotowania słuchaczy w przedmiocie tematu pracy;
- okazywanie słuchaczowi pomocy poprzez okresowe zapoznawanie się z tokiem badań i z treścią pracy oraz sygnalizowanie stwierdzonych błędów;
- regulowanie kontaktów dyplomanta z konsultantem oraz w miarę potrzeby organizowanie uzupełniających konsultacji w innych katedrach;
- okresowe informowanie odpowiednich kierowników grup /oraz meldowanie szefowi katedry/ o przebiegu opracowywania pracy dyplomowej przez słuchacza;
- sprawdzenie gotowej pracy dyplomowej, sporządzanie na piśmie opinii pracy i przedstawienie jej szefowi katedry wraz z wnioskiem o dopuszczenie lub niedopuszczenie słuchacza do obrony;
- udzielenie słuchaczowi wskazówek do opracowania referatu do obrony pracy dyplomowej.

W przypadku kierowania zespołową pracą dyplomową do obowiązków odnośnego, wiodącego kierownika należy ponadto, w porozumieniu z pozostałymi kierownikami, uruchomienie i prowa -

dzenie seminarium dyplomowego z całym zespołem słuchaczy opracowujących zespołową pracę dyplomową. Na posiedzeniach seminaryjnych omawia się koncepcję merytoryczną opracowania tematu zespołowej pracy dyplomowej i podstawowe problemy metodologiczno całości pracy oraz jej poszczególnych części składowych wymagających uzgodnienia.

Do obowiązków konsultantów należy:

- udzielenie fachowej konsultacji w zakresie opracowywanego tematu;
- udostępnienie niezbędnych materiałów i danych wyjściowych;
- załatwienie ewentualnych formalności związanych np. z koniecznością kontaktów słuchacza z dowódcą jednostki, przydziału środków transportu dla prowadzenia rekonesansu lub zapoznania się z terenem.

Przy kierowaniu opracowaniem tematu zgłoszonego przez dowództwo rodzaju sił zbrojnych, instytucję centralną lub okręg wojskowy kierownik pracy dyplomowej powinien ponadto:

- nawiązać bezpośredni kontakt z konsultantem z danego dowództwa /instytucji/ w celu ustalenia głównych zagadnień dotyczących strony merytorycznej i technicznej pracy, uwzględniając je w wytycznych do opracowania pracy;

- regulować ilość i terminy kontaktów dyplomanta z konsultantem, a w razie potrzeby brać w nich osobisty udział;

- uzyskać od konsultanta dodatkową opinię co do przydatności pracy w procesie szkolenia wojsk i sztabów /osiągnięcia celu pracy/, a wnioski z opinii konsultanta uwzględnić we własnej opinii pracy dyplomowej. W wypadkach szczególnych powinien zwrócić się do konsultanta o nadesłanie opinii na piśmie.

Ogólne kierownictwo nad opracowaniem i konsultowaniem prac dyplomowych sprawują szefowie katedr oraz komendanci wydziałów. Ponoszą oni odpowiedzialność za dobór tematów prac dyplomowych i ich racjonalny podział wśród słuchaczy oraz wyznaczenie kierowników prac dyplomowych. Czuwają również nad sprawnym przebiegiem opracowania przez słuchaczy przydzielonych tematów, okresowo uzyskują informację od kierowników prac dyplomowych o postępach uzyskiwanych przez słuchaczy w tym względzie, w celu okazania pomocy słuchaczom organizują dla

nich punkty konsultacyjne, a także uruchamiają w godzinach dogodnych dla słuchaczy gabinety metodyczne.

Po opracowaniu prac dyplomowych szefowie katedr zapoznają się z opiniami kierowników tych prac co do ich wartości i podejmują decyzje o dopuszczeniu poszczególnych dyplomantów do obrony.

3. Ogólny tok i etapy postępowania badawczego

Praca dyplomowa powinna być napisana przez słuchacza w zasadzie samodzielnie. Pomoc okazywana słuchaczowi przez kierownika pracy dyplomowej nie zdejmuje z niego pełnej odpowiedzialności za jej jakość i terminowość opracowania. Mając na uwadze ograniczony czas przeznaczony na opracowanie pracy dyplomowej słuchacz powinien we własnym interesie precyzyjnie zorganizować działalność nad przygotowaniem pracy dyplomowej i przestrześć metodologicznych zasad w tym względzie.

Zgodnie z dotychczasowym doświadczeniem słuchacz przeprowadza badania i pisze pracę dyplomową w okresie od października do końca kwietnia następnego roku, a więc w ciągu niecałych 7 miesięcy. W praktyce czas ten skraca się do 6 miesięcy, gdyż w październiku trwa jeszcze dobór tematów, zaś dopiero w końcu października ukazuje się rozkaz komendanta określający przydział tematów poszczególnym dyplomantom i ustalający nazwiska kierowników prac dyplomowych.

Słuchacze powinni mieć na uwadze, że od października do końca marca trwa również normalny proces studiów, w trakcie którego przerabia się między innymi armijną operację zaczepną i obronną. Tylko kwiecień /zazwyczaj 4 tygodnie/ wydzielany jest do dyspozycji słuchaczy dla dokończenia wszystkich czynności związanych z ostateczną redakcją pracy dyplomowej.

Praktyka wskazuje, że dla opracowania pracy dyplomowej o przeciętnym stopniu trudności należy zużyć około 500-600 godzin. Słuchacze powinni więc w bardzo przemyślany sposób gospodarować czasem i jak najwcześniej rozpocząć działalność nad pracą dyplomową nie czekając nawet na oficjalny przydział tematu. Wiele w tym względzie mogą zrobić już na drugim roku studiów. Między innymi z myślą o przyszłej pracy dyplomowej powinni podebrać

temat rocznej pracy kursowej, brać aktywny udział w pracach koła naukowego, studiować odpowiednią literaturę fachową, wykonywać w tym celu miesięczną praktykę po drugim roku studiów.

Przedewszystkim jednak powinni zwrócić uwagę na własne przygotowanie i znajomość założeń metodyki prowadzenia badań naukowych oraz opracowywania tematów z dziedziny nauki i sztuki wojennej, w tym prac dyplomowych.

Najogólniejszą nauką zajmującą się tą dziedziną wiedzy jest metodologia badań naukowych, a w sferze wojskowości metodologia wojskowych badań naukowych, stanowiąca część składową ogólnej teorii nauki wojennej^{3/}.

W metodologii wojskowych badań naukowych można wyróżnić część rzeczową, której treścią jest teoretyczne uzasadnienie, z pozycji określonej filozofii, podstawowych założeń nauki wojennej i ustalenie ogólnych zasad działalności poznawczej i praktycznej oraz część instrumentalną, zwaną metodyką wojskowych badań naukowych, określającą jak badać rzeczywistość współczesnej /przyszłej/ wojny, jakie metody i procedury badawcze stosować w badaniach problemów wojskowości.

Metodyka wojskowych badań naukowych jest więc techniką nauki i sztuki wojennej w dziedzinie badania i opracowywania zarówno doświadczeń wojennych, praktyki aktualnego ćwiczebnego pola walki, jak i przyszłej rzeczywistości ewentualnych hipotecznie prognozowanych działań bojowych.

3/ Rozwiniętą interpretację niektórych użytych pojęć zawiera pozycja 10, ss. 43-44.

Częścią składową metodyki wojskowych badań naukowych jest metodyka opracowania pracy dyplomowej rozumiana jako zespół zasad, czynności, metod i procedur badawczych stosowanych przy badaniach i rozwiązywaniu zagadnienia /problemu/ zawartego w temacie pracy dyplomowej, jej pisarskiego opracowania i obrony.

Metodyka określa najbardziej praktyczny i poprawny tok czynności badawczych zwany również metodą /w szerokim rozumieniu pojęcia/ lub procedurą badawczą stosowaną przy opracowaniu i obronie pracy dyplomowej, zarówno referatów teoretycznych, jak i ćwiczeń taktycznych. W tym względzie, zgodnie z zaleceniami metodyki oraz doświadczeniami praktyki można, w przygotowaniu pracy dyplomowej przez słuchaczy ASG WP, wyróżnić następujące etapy postępowania badawczego:

- etap 1 - dobór i analiza tematu;
- etap 2 - organizacja i przeprowadzenie badań;
- etap 3 - praca pisarska;
- etap 4 - przedstawienie opracowania kierownikowi pracy oraz czynności redakcyjne;
- etap 5 - obrona pracy dyplomowej

Ramową treść kolejnych etapów toku opracowania pracy dyplomowej, zarówno w formie referatu, jak i ćwiczenia przedstawiają załączniki 2 i 3.

4. Dobór, analiza tematu i konstrukcja pracy dyplomowej

4.1. Dobór tematu pracy dyplomowej

Pierwszą czynnością jaką słuchacz powinien wykonać podejmując dzieło opracowania pracy dyplomowej jest wybór lub określenie jej tematu. Wybór nie jest jednak dowolny, gdyż tematyka

prac musi być dostosowana do zasadniczego profilu studiów i powinna obejmować określone zagadnienia z dziedzin: taktyki i sztuki operacyjnej /organizacji i prowadzenia walki i operacji/ dowodzenia, służby sztabów, organizacji wojsk, gotowości bojowej, pracy partyjno-politycznej, szkolenia i wychowania wojsk oraz sztabów, historii sztuki wojennej, studium teatrów działań wojennych itd./. Część tematów stanowią referaty, większość zaś /nawet do 75%/ jest sformułowana w postaci ćwiczenia taktycznego lub taktyczno-operacyjnego. W tym ostatnim przypadku słuchacz rozwiązuje określony problem taktyczny /operacyjny/ z dziedziny dowodzenia lub metodyki szkolenia w ramach ćwiczenia grupowego, dowódczo-sztabowego względnie ćwiczenia z wojskami.

Tematy powinny być tak sformułowane, aby zmusić słuchaczy do posługiwania się najnowszymi i obowiązującymi zasadami taktyki i sztuki operacyjnej oraz innych dyscyplin naukowych, odwoływać się do doświadczeń ubiegłych wojen, nawiązywać do aktualnej praktyki szkoleniowej wojsk i uczelni.

Tematykę prac dyplomowych określają komendanci wydziałów na podstawie propozycji szefów katedr wydziałowych, ogólnoakademickich i instytutów. W umotywowanych przypadkach, dopuszcza się możliwość zgłoszenia przez poszczególnych słuchaczy, wykazujących wybitne ukierunkowane uzdolnienia i zainteresowania, własnego tematu zgodnego z profilem studiów. Proponowany temat podlega zaakceptowaniu przez odnośnego szefa katedry i komendanta wydziału.

Tematyka prac dyplomowych powinna odpowiadać wymaganiom usteleń dyrektywnych i szkoleniowych ministra obrony narodowej i aktualnym zadaniom szkolenia bojowego i taktyczno-operacyjnego wojsk oraz potrzebom dydaktycznym i naukowym uczelni. Powinna ona wynikać i być skorelowana z problematyką planów prac naukowo-badawczych ASG WP. Należy ponadto wśród tematów uwzględnić potrzeby zgłoszone przez dowództwa rodzajów sił zbrojnych i wojsk, instytucje centralne i okręgi wojskowe.

Ostateczny wykaz tematów prac dyplomowych zatwierdza jeszcze przed zakończeniem przedostatniego roku studiów, na propozycje komendanta akademii, szef Sztabu Generalnego WP. Liczba tematów zawarta w wykazie powinna być o około 50% większa od stanu osobowego słuchaczy 2 roku studiów.

Wykaz prac dyplomowych podaje się do wiadomości słuchaczy przedostatniego roku studiów jeszcze przed zdaniem przez nich egzaminu rocznego. Sama czynność doboru tematu przez poszczególnych słuchaczy ma istotne znaczenie dydaktyczne. W związku z tym powinna być ona, w ramach wydziału i katedr, ujęta w określone ramy organizacyjne. Należy w szczególności przestrzeżyć zasady zapewnienia każdemu słuchaczowi swobody wyboru takiego tematu, który odpowiadałby jego indywidualnym zainteresowaniom, kierunkowi uzdolnień, predyspozycjom i potrzebom kwalifikacyjnym a także stanowiłby logiczne rozwinięcie uprzednio opracowanych przez niego indywidualnych prac rocznych. Z tych przyczyn tematy zgłoszone przez słuchaczy są zastrzeżone dla wnioskodawców.

W praktyce jednak zasada swobody wyboru przez słuchaczy nie może być w pełni przestrzegana. Między innymi przyjmuje się, że większość słuchaczy każdej grupy powinna sobie dobrać temat pracy dyplomowej w formie ćwiczenia. Przydziela się również konkretnym słuchaczom niektóre tematy zgłoszone przez jednostki wojskowe lub instytucje. Niekiedy występuje również potrzeba powołania kilku słuchaczy reprezentujących różne specjalności do opracowania tematu zespołowego o charakterze interdyscyplinarnym.

Pozostałe tematy słuchacze dzielą między sobą, ale i w tym przypadku przy nieporozumieniach między nimi może zachodzić konieczność interwencji ze strony kierownika grupy lub szefa katedry, którzy ostatecznie określają przydział spornych tematów.

Mimo różnych ograniczeń wybór tematu pracy dyplomowej w dużej mierze zależy od samego słuchacza. Wybierając lub zgłaszając temat słuchacz powinien się kierować m.in. następującymi kryteriami: znajomością problematyki zawartej w temacie i posiadanym w tym względzie doświadczeniem, kierunkami własnych zainteresowań, użytecznością tematu z punktu widzenia potrzeb wojsk lub uczelni. Należy przy tym, zwłaszcza przy zgłaszaniu własnej propozycji, unikać tematu zbyt szerokiego czy to z zakresu ogólnej teorii nauki wojennej /np. systematyka pojęć, prawa i prawidłowości wojny i walki zbrojnej/ czy też dotyczących ogólnych zasad organizacji i prowadzenia walki i operacji.

Są to tematy atrakcyjne, ale kryją one dla niedoświadczonych i słabo przygotowanych pod względem naukowym słuchaczy, wiele niebezpieczeństw. Opracowanie tego rodzaju tematów wymaga nie tylko opanowania obszernej literatury, ale również wykazania się umiejętnościami abstrakcyjnego myślenia i teoretycznego uogólniania. Ponadto zawierają one zazwyczaj wiele zagadnień, stanowiących w pełni samodzielne części, których rozwiązanie wymaga czasami oddzielnych studiów. W rezultacie słuchacze podejmujący tego rodzaju prace gubią się w ogromie materiału i są zmuszeni do spłykania treści zagadnień i powtarzania znanych prawd, zaś całość pracy - mimo włożonego wysiłku - może być czasami uznana nawet za nieudaną kompilację.

4.2. Analiza tematu pracy dyplomowej

Na analizę tematu składa się: a/ określenie celu pracy i jej uzasadnienie; b/ sformułowanie problemu; c/ określenie zakresu i głębi tematu; d/ sformułowanie hipotezy roboczej lub w przypadku ćwiczenia koncepcji taktyczno-metodycznej; e/ określenie układu /konstrukcji/ referatu lub ćwiczenia.

Dokonując analizy tematu słuchacz powinien uprzednio przeanalizować dostępną literaturę oraz zapoznać się z obowiązującymi dokumentami, w szczególności regulaminami, instrukcjami, sprawozdaniem z ćwiczeń, a także dostępnymi podręcznikami, obowiązującymi materiałami szkoleniowymi i inną literaturą fachową. Na tej podstawie powinien ustalić w jakim stopniu temat został już zgłębiony i jakie w tym względzie występują niejasności lub luki. Istotną podstawę do analizy tematu powinny stanowić dla słuchacza wytyczne do opracowania pracy dyplomowej sporządzone przez kierownika pracy dyplomowej. W wypadku jeżeli wytyczne nie zostały jeszcze opracowane, analizę tematu słuchacz powinien wykonać samodzielnie na podstawie nabytej uprzednio wiedzy, dodatkowych studiów literatury i posiadanego doświadczenia.

Analizę tematu należy rozpocząć od określenia przeznaczenia i celu pracy dyplomowej. Idzie przede wszystkim o ustalenie adresata /jednostka, instytucja lub uczelnia wojskowa, określone środowisko zawodowe/, do którego kierowana jest praca dyplomowa. Określając cele pracy dyplomowej, dyplomant powinien sprecyzować, jakie cele teoretyczne /poznawcze/ względnie praktyczne /użytkowe/ lub jedno i drugie, przewiduje on osiągnąć rozwiązując zagadnienie /problem/ zawarte w temacie. Przy opracowaniu referatów cele mają zazwyczaj charakter teoretyczno-poznawczy, dla ćwiczeń zaś celem może być praktyczne /choć umowne/ rozwiązanie określonego zagadnienia taktycznego z dziedziny dowodzenia, szkolenia poprzez opracowanie konkretnego ćwiczenia taktycznego. Przykład sposobu ujęcia celu pracy dyplomowej w formie ćwiczenia w interpretacji kierownika pracy, przedstawia załącznik 1.

Jedną z ważnych czynności w obrębie analizy tematu jest sformułowanie problemu/ów/, którego/ych/ rozwiązaniu praca dyplomowa ma służyć.

W tym przypadku przez problem należy rozumieć pewną trudność /niewiadomą/ o charakterze teoretycznym lub praktycznym, zawierającą co najmniej dwie możliwości rozwiązania, dla której pokonania należy zdobyć lub stworzyć dodatkową wiedzę i ją twórczo zastosować.

W pracy dyplomowej problem ma charakter dość wąskiego /przyczynkarskiego/ zadania teoretycznego lub praktycznego. Może nim być /wykrycie lub interpretacja nieznanych lub mało znanych faktów /np. pojawienie się nowego uzbrojenia względnie sprzętu u nieprzyjaciela lub w wojskach własnych/, uzupełnienie luk w dotychczasowej wiedzy /np. zasady zastosowania tegoż uzbrojenia lub sprzętu i ich wpływ na organizację i prowadzenie walki/, zaproponowanie sposobu sprawnego działania praktycznego w określonych warunkach /np. przez opracowanie ćwiczenia taktycznego/.

Problem nie jest tożsamy z tematem, należy go dopiero wydobyc i określić jako istotę tegoż tematu. Zaleca się, aby pro-

blem formułować w postaci zdania pyającego /lub kilku zdań pyających/, gdyż w tym przypadku łatwiej uzmysłować sobie stan niewiedzy w obrębie tematu. Tak np. dla tematu sformułowanego w załączniku 1 problem mógłby przybrać formę następującego pytania: w jaki sposób zorganizować i prowadzić siłami związku taktycznego skuteczną obronę w górach bez użycia broni masowego rażenia, z uwzględnieniem specyficznych właściwości tego rodzaju działań bojowych?

Jednocześnie z postawieniem problemu należy określić jego zakres i głębie, czyli bliżej sprecyzować miejsce tematu /problemu/ w systemie nauki i sztuki wojennej. Poprzez zakres rozumie się rozległość tematyki w przekroju dyscyplin naukowych. Idzie w tym przypadku o określenie dyscypliny lub dyscyplin, w ramach której /których/ umiejscawiany jest temat, a więc czy jest on mono - czy też interdyscyplinarny. W praktyce należy uzmysłować, czy temat dotyczy taktyki jednego rodzaju wojsk, czy raczej taktyki rodzajów wojsk i jeszcze innych dyscyplin lub specjalności naukowych /np. teorii zarządzania i organizacji, historii sztuki wojennej, studiów teatrów działań wojennych, pracy partyjno-politycznej, pedagogiki i dydaktyki wojskowej itp./. Należy też ustalić, która z tych dyscyplin lub specjalności spełnia w pracy dyplomowej rolę wiodącą, a która pomocniczą lub uzupełniającą.

Przez pojęcie głębienia tematu rozumie się stopień ogólności lub szczególności twierdzeń naukowych /pojęć, tez, uogólnionych wniosków/ formułowanych w treści rozważań. W pracach dyplomowych dotyczących problematyki taktycznej idzie o określenie szczebli dowodzenia, w obrębie których opracowywany jest temat i formułowane są twierdzenia naukowe. Dyplomant przez określenie głębi tematu ogranicza ramy pracy dyplomowej, ustalając szczebel wiodący /np. oddział/, a także zarówno stopień ogólności /zakres nawiązania do wyższego szczebla, a więc związku taktycznego/ i szczególności /zakres rozważań szczebla pododdziału/ ograniczając dociekania dotyczące granicznych szczebli dowodzenia do koniecznego minimum.

Hipotezą roboczą nazywamy przypuszczenie /domniemanie/ o istnieniu między faktami /zjawiskami, rzeczami/ istotnych zależności. W badaniach w dziedzinie sztuki wojennej /taktyki, sztuki operacyjnej, dowodzenia, szkolenia, wychowania/ hipotezy robocze najczęściej dotyczą zależności między warunkami, a sposobami działania lub wynikami. W ujęciu gramatycznym hipoteza zazwyczaj przybiera kształt zdania warunkowego apodyktycznie orzekającego, że jeżeli a to b^{4/}.

W zależności od tematu pracy dyplomant może na przykład założyć /sformułować przypuszczenie/, że w wypadku zmodyfikowania użycia istniejących środków walki, zastosowania doskonalszych metod pracy dowódcy i sztabu /aparatu rozjemczego/, względnie sprawniejszej organizacji walki /ćwiczenia/ uzyska się określone wyższe efekty w działaniach bojowych /w ćwiczeniu/. W praktyce więc hipoteza robocza spełnia funkcję odpowiedzi na uprzednio zadane pytanie/a/ problemowe, zawierające przypuszczalne rozwiązanie założonego problemu, którego słuszność dyplomant w toku dalszych badań i wywodów zamierza uzasadnić lub potwierdzić.

Sformułowanie właściwej hipotezy nierzadko czasami dużo trudności. Dlatego przyjmuje się, że w pracach koncepcyjnych lub ściśle analitycznych /referatach z dziedziny taktyki/ ustalenie hipotezy nie jest konieczne, jeżeli dobrze jest ustawiony problem i postawione pytanie problemowe. W pracach dyplomowych pisanych w formie ćwiczenia zamiast hipotezy może być opracowana koncepcja taktyczno-metodyczna ćwiczenia, zawierająca idee taktycznego i metodycznego rozegrania ćwiczenia. Hipotezy są natomiast raczej niezbędne przy tematach o charakterze empirycznym, zakładającym zastosowanie różnych metod badania danej rzeczywistości. Przez sformułowanie hipotez /głównych i pomocniczych/ ukierunkowujemy bowiem proces badawczy, ściśle ograniczamy jego ramy, nie pozwalając na dowolne i żywiołowe poszukiwania, które w konsekwencji mogą uniemożliwić uzyskanie godnych zaufania wyników.

4/ Zob. poz. 2 /ss. 82-86/, 3 /s.100/, 4 /ss. 57-59/,
7 /ss. 24-26/, 9 /s. 17/.

Odpowiednio do postawionych pytań i zagadnień badawczych oraz hipotez dyplomant określa robocze metody naukowe, które przewiduje zastosować w toku badań nad tematem.

Rozróżnia się szerokie i wąskie rozumienie pojęcia metoda naukowa. W pierwszym ujęciu przez metodę rozumie się procedure badawczą, czyli cały tok postępowania badawczego stosowanego przy badaniach i opracowywaniu złożonego tematu badawczego. Natomiast metoda naukowa w wąskim rozumieniu tego pojęcia, zwaną metodą roboczą oznacza ogół właściwych dla danej dziedziny wiedzy systematycznie stosowanych sposobów badania rzeczywistości w celu uzyskania materiału naukowego^{5/}.

Do metod roboczych zalicza się między innymi: obserwację, eksperyment, badanie /studiowanie/ źródeł, badanie opinii /metoda testów, ankietowa, wywiadu, ocen ekspertów/, metody modelowania, metody logiczne, w tym historyczna^{6/}. Należy ponadto wyróżnić metody matematyczne, w tym programowania matematycznego, statystyczne itd., które w pracach dyplomowych najczęściej są wykorzystywane do opracowania i interpretacji uzyskanych wyników.

W ASG WP dyplomanci mają ograniczone możliwości zastosowania w swych badaniach szerokiego wachlarza metod. W pracach dyplomowych pisanych na tematy taktyczne najczęściej wykorzystuje się takie metody, jak: badanie /studiowanie/ źródeł z zastosowaniem analizy logicznej, w tym też studiowanie doświadczeń z ćwiczeń, a w ramach badania opinii metodę wywiadu i ocen ekspertów /konsultantów, doświadczonych pracowników jednostek wojskowych, instytucji oraz akademii/. Słuchacze opracowujący prace dyplomowe na zapotrzebowanie jednostek wojskowych lub z dziedziny dydaktyki wojskowej oraz metodyki szkolenia taktycznego powinni również spożytkować takie metody, jak: obserwacja

5/ Zob. poz. 2 /ss. 104-106/, 9 /s. 78/, 10 /s. 59/.

6/ Zob. poz. 2 /ss. 107-157/, 4 /ss. 65-76, 7 /ss. 61-218/, 10 /ss. 59-68/.

ćwiczeń lub terenu, badania opinii w drodze ankietowania i wywiadów, modelowania oraz w razie możliwości częściowego eksperymentu.

4.3. Układ /konstrukcja/ pracy dyplomowej

Ostatnim ogniwem analizy tematu jest opracowanie układu referatu lub ćwiczenia. Po wstępnym zapoznaniu się z literaturą przedmiotu, ustaleniu problemu i zagadnień w postaci pytań oraz sformułowaniu hipotez, dyplomant powinien sprecyzować roboczy układ treści pracy dyplomowej. Jest to szczególnie odpowiedzialny moment pracy koncepcyjnej słuchacza, gdyż o wartości opracowania niejednokrotnie decyduje jego prawidłowa budowa. Powinna ona wynikać i być logicznie zgodna z problematyką zawartą w temacie i zapewniać pracy dyplomowej przejrzystość, wewnętrzny ład i harmonię /a przez to uniknięcie powtórzeń i dłużyzn/ oraz logiczną budowę całości pracy i kolejnych rozdziałów.

Praca nad układem czyli budową lub konstrukcją opracowania ma charakter działalności o charakterze twórczym. Prowadzona ona jest w sposób ciągły i kończy się dopiero w trakcie pisania pracy dyplomowej. Jej twórczy charakter wynika z tego, że nie ma w tym względzie sztywnych schematów, stąd też występują różnice w konstrukcji różnych prac dyplomowych. Zachodzą one w szczególności między pracami pisanymi w formie referatu a ćwiczeniami.

Konstrukcja pracy dyplomowej w formie referatu^{7/}

Prawidłowa konstrukcja pracy przygotowanej w formie referatu obejmuje najczęściej: spis treści; wprowadzenie do pracy czyli rozdział wstępny; kilka rozdziałów merytorycznych, zawierających rozwiązanie problemu wynikającego z tematu pracy; zakończenie z uogólnieniami i wnioskami; bibliografię oraz ewentualne załączniki.

Rozdział wstępny powinien zawierać informację ilustrującą koncepcję autora. Ujmuje się w niej: cel i przeznaczenie pracy.

^{7/} Skrócony schemat metodyki opracowania referatu przedstawił załącznik 4. Zob. również poz. 11.

analizę tematu, jego znaczenie z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia, problem badawczy sformułowany w postaci pytań /zagadnień/, ewentualną hipotezę roboczą oraz analizę i krytyczną ocenę literatury. W tym lub w oddzielnym rozdziale przedstawia się informację o organizacji badań, zastosowanych metodach badawczych i uzyskanych ogólnych wynikach.

Rozdziały merytoryczne zawierają merytoryczne sprawozdanie z przeprowadzonych badań, analizę krytyczną faktów, teorii i poglądów dotyczących danej dziedziny rzeczywistości oraz propozycje pozytywnego rozwiązania danego zagadnienia.

W części merytorycznej pracy o tematyce taktycznej dotyczącej organizacji i prowadzenia walki lub taktyki użycia określonego rodzaju wojsk wyodrębnia się zazwyczaj rozdział przedstawiający analizę obowiązujących zasad działania wojsk własnych i obcych. W tym też rozdziale słuchacz może dokonać oceny doświadczeń historycznych oraz odwołać się do wyników ćwiczeń taktyczno-operacyjnych. W kolejnym rozdziale merytorycznym zazwyczaj dokonywana jest analiza czynników /np. rozwój środków walki, zasadnicze założenia taktyczne potencjalnego przeciwnika, przeobrażenia w strukturze organizacyjnej itd./, które wspólnie lub w najbliższej perspektywie mogą wywrzeć wpływ na zasady prowadzenia walki lub użycia danego rodzaju wojsk. Na podstawie przeprowadzonej oceny słuchacz w jednym z rozdziałów merytorycznych przedstawia propozycje, w tym również własne tezy i wnioski, dotyczące zasad organizacji i prowadzenia określonego rodzaju walki lub taktyki użycia danego rodzaju wojsk.

W zakończeniu zazwyczaj dokonuje się oceny wyników własnych badań. Rozdział ten nie powinien jednak zawierać streszczenia lub powtarzać wniosków z poprzednich rozdziałów, lecz raczej stanowić ich syntezę. W szczególności należy nawiązać do problemu badawczego /pytań badawczych/ oraz hipotez roboczych sformułowanych w rozdziale pierwszym. Autor powinien stwierdzić, czy zostały potwierdzone jego przypuszczenia i jakie wynikają stąd wnioski dla teorii i praktyki, a także dla dalszych badań.

Istnieje możliwość opracowania referatu według innego planu, zawsze jednak praca powinna zawierać: wprowadzenie do tematu, część faktograficzną i analityczną /badawczą/ oraz określo-

ne propozycje pozytywne, które mogą być zebrane w jednym rozdziale, albo też występować w różnych częściach pracy.

Konstrukcja pracy dyplomowej w formie ćwiczenia

Praca dyplomowa opracowana w formie ćwiczenia zazwyczaj składa się z dwóch części: opisowej i graficznej, w formie map i schematów^{8/}.

Część opisowa powinna zawierać: układ pracy dyplomowej^{9/} spełniający rolę spisu treści, wprowadzenie do pracy dyplomowej wraz z wyjaśnieniem teoretycznym oraz podstawową opisową dokumentację ćwiczebną.

Wprowadzenie do pracy dyplomowej w formie ćwiczenia powinno zawierać założenia metodologiczno-teoretyczne pracy. W części metodologicznej należy określić: znaczenie tematu, sformułować cele pracy dyplomowej /do kogo jest praca adresowana, jakie praktyczno-użytkowe cele zamierza autor zrealizować/, oraz scharakteryzować temat jako problem. W części teoretycznej wprowadzenia dyplomant dokonuje analizy /teoretycznego uzasadnienia/ głównych zagadnień przedstawionych w pracy dyplomowej. W szczególności powinien on przedstawić charakterystykę właściwości danego rodzaju działań bojowych, a także określić te specyficzne zasady taktyczno-operacyjne, a także sposoby pracy dowódcy i sztabu oraz zasady organizacji działań, które zamierza uwzględnić lub twórczo zastosować w treści ćwiczenia. Do wprowadzenia może być dołączona ogólna koncepcja taktyczno-metodyczna ćwiczenia opracowana tekstualnie lub graficznie na kartce papieru z niezbędnymi wyjaśnieniami.

Do pracy dyplomowej w formie ćwiczenia taktycznego z wojсками zazwyczaj opracowuje się, poze wprowadzeniem, dwa dokumenty:

1/ Plan przygotowania ćwiczenia, który powinien zawierać:

- temat, cele i zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia;
- skład zespołu autorskiego z określeniem osób odpowiedzialnych za przedsięwzięcia organizacyjne;

8/ Wykaz dokumentów opracowywanych do ćwiczeń taktycznych /dowódczo-sztabowych/ przedstawia załącznik 5.

9/ Przykładowy układ pracy dyplomowej w formie ćwiczenia przedstawia załącznik 6.

- skład kierownictwa ćwiczenia oraz podległych mu zespołów /osób funkcyjnych/;
- zestawienie zasadniczych prac związanych z przygotowaniem rejonu i materiałowo-technicznym zabezpieczeniem ćwiczenia;
- terminy: opracowania planu przeprowadzenia ćwiczenia, przeprowadzenia rekonesansu, gotowości kierownictwa i ćwiczących.

2/ Plan przeprowadzenia ćwiczenia^{10/}, który składa się z części graficznej uzupełnionej częścią opisową.

Część graficzna obejmuje:

- zamiar taktyczny /operacyjny/ stron;
- położenie wyjściowe;
- zadania bojowe szczebla nadrzędnego;
- zadania ćwiczących stron do czasu rozpoczęcia ćwiczenia;
- zadania bojowe ćwiczących /oddziałów, pododdziałów/ oraz esęiadów;
- zarys dynamiki walki ćwiczących stron;
- czas, miejsce wykonania strzelań amunicją bojową^{11/}.

Część opisowa obejmuje:

- temat i cele szkoleniowe ćwiczenia, rodzaj i czas przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład wojsk /sztabów w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych/ biorących udział w ćwiczeniu;
- rozmach ćwiczenia: szerokość ugrupowania, głębokość zadań bojowych, tempo działań, naawycenie sił i środków oraz inne dane;
- etapy ćwiczenia, czas ich trwania, zagadnienia szkoleniowe i zasadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownika ćwiczenia;
- organizacja pozorowania /"podgrywki"/, ponadto w ćwiczeniu dwustronnym działanie strony przeciwnej;
- limity /przebiegu pojazdów i wozów bojowych, zużycia środków pozoracji itp./;
- organizacja łączności i dowodzenia.

10/ Dokument opracowuje się w ćwiczeniach od szczebla pułku wzwyż. Natomiast w ćwiczeniach kompanijnych i batalionowych opracowuje się: "Plan - konspekt prowadzenia ćwiczenia".

11/ Tylko w ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją bojową.

Etapy ćwiczenia, jako jeden z elementów opisowej części planu przeprowadzenia ćwiczenia można opracować w formie tabeli, wykazując dla każdego etapu w poszczególnych rubrykach: czas operacyjny i astronomiczny, zagadnienia szkoleniowe, ogólne działanie stron /przeciwnika i własne/, ogólne działanie ćwiczących oraz czynności kierownictwa ćwiczenia.

Oprócz wymienionych wyżej dokumentów słuchacz zgodnie z ustaleniami kierownika pracy dyplomowej, może opracować niektóre z następujących dokumentów:

- założenie taktyczne;
- rozkaz w sprawie zorganizowania, i przeprowadzenia

ćwiczenia;

- rozkazy /zarządzenia/ bojowe;
- plany działania rodzajów wojsk i służb;
- dokumenty dotyczące organizacji łączności;
- inne dokumenty stosowne do wymagań wynikających z celu ćwiczenia /zob. załącznik 5/. Ponadto w akademii stosuje się zasadę obowiązkowego przygotowywania przez słuchaczy, opracowujących prace dyplomowe w formie ćwiczenia taktycznego /z wojskami lub dowódczo-sztabowego/, dokumentu kontrolnego. Są to dokumenty, które z reguły opracowuje ćwiczący dowódca lub sztab. Może nim m.in. być: plan rekonesansu terenu, decyzja ćwiczącego dowódcy, meldunek bojowy ćwiczącego dowódcy w dynamice walki. Przyjmuje się również, że fragment pracy dyplomowej w formie ćwiczenia słuchacz opracowuje detalicznie, do szczegółów włącznie, pod względem metodycznym.

Przy opracowywaniu pracy dyplomowej w formie ćwiczenia grupowego słuchacz powinien sporządzić opracowanie metodyczne. Jest to dokument o treści podobnej do uprzednio omówionego planu przeprowadzenia ćwiczenia. W części opisowej opracowania metodycznego w odróżnieniu od planu przeprowadzenia ćwiczenia dowódczo-sztabowego nie dzieli się ćwiczenia na etapy, a opracowuje się rozdział pt.: "Przebieg ćwiczenia", który uwzględnia podział ćwiczenia na zajęcia - zgodnie ze strukturą ćwiczenia oraz opis prowadzenia poszczególnych zajęć.

5. Organizacja i przeprowadzenie badań; praca pisarska

Od razu po dokonaniu analizy tematu i ustaleniu jego układu /konstrukcji/ dyplomant sporządza plan-terminarz, w którym określa czynności związane z przeprowadzeniem badań i pisarskim opracowaniem pracy dyplomowej. W szczególności ustala w nim czas na studiowanie literatury, sposób, miejsce i terminy przeprowadzenia badań, spotkania z konsultantem oraz terminy przekazywania kierownikowi pracy dyplomowej kolejnych części /rozdziałów/ opracowania. Plan terminarz słuchacz przedstawi do zatwierdzenia kierownikowi pracy dyplomowej.

Ważną czynnością w pierwszej fazie prac nad tematem jest przygotowanie własnego warsztatu pracy. Chodzi o założenie zeszytów /jawnych, poufnych/ i ustalenie sposobu prowadzenia notatek oraz notek bibliograficznych. Dyplomant w szczególności powinien się zająć, jeszcze w toku studiów na 2 kursie, gromadzeniem podstawowego zbioru literatury fachowej. Między innymi zaleca się uzupełnienie własnej biblioteki takimi pozycjami, jak: pamiętniki wojskowo-histeryczne, prace monograficzne i popularno-naukowe poświęcone wojskowości, leksykony i encyklopedie. W tym celu słuchacze powinni prenumerować "Myśl Wojskową", "Przegląd Wojsk Lądowych" i inne periodyki fachowe.

Czynności badawcze dyplomant zaczyna od studiowania kolejnych pozycji literatury własnej i wypożyczonej w bibliotekach /archiwach/. Wstępnego przeglądu dostępnych materiałów powinien on dokonać w trakcie wyboru i analizy tematu, ograniczając się do zapoznania się z podstawowymi tezami w nich zawartymi, korzystając z techniki szybkiego czytania. Celem tej fazy pracy jest zorientowanie się w zasobach posiadanych materiałów naukowych i uzyskanie podstaw do poprawnej analizy tematu.

W następnym etapie, już po opracowaniu układu /konstrukcji/ pracy dyplomowej, dyplomant rozpoczyna dokładne czytanie literatury zaczynając od regulaminów, ustaleń dyrektywnych, instrukcji i podręczników, dokumentacji szkoleniowej i sprawozdań z ćwiczeń. W następnej kolejności zapoznaje się z pozycjami archiwalnymi, materiałami pomocniczymi /encyklopedie, słowniki/ oraz wojskową literaturą pamiętnikarską i popularno-naukową.

Studiowanie literatury powinno być procesem ciągłym i być kontynuowane aż do momentu obrony pracy dyplomowej. W trakcie pracy z materiałami należy w sposób systematyczny i uporządkowany prowadzić notatki, konspekty i notki bibliograficzne.

Ważne ogniwo procedury badawczej stanowią zabiegi nad uzyskaniem nowego materiału badawczego w drodze zastosowania odpowiednich metod badawczych. Dyplomant przewidując przeprowadzenie badań powinien przygotować narzędzia badawcze /np. arkusze i protokoły obserwacji, kwestionariusze i ankiet, wywiadów i zestawów pytań adresowanych do ekspertów, w tym konsultantów/ dostosowane do celów i przyjętej metody badań.

Szczególnie wartościowe wyniki można uzyskać przez przeprowadzenie empirycznych badań w terenie. W przeprowadzeniu tego rodzaju przedsięwzięć słuchacze napotykają jednak na istotne trudności. Istnieją wprawdzie możliwości epozytkowania w tym celu praktyk liniowych odbywanych po drugim roku studiów, w tym jednak czasie słuchacze, poza nielicznymi wyjątkami, nie są jeszcze przygotowani do przeprowadzenia badań empirycznych. Natomiast po rozpoczęciu studiów na 3 kursie mają oni zbyt napięty bilans czasu, aby mogli pozwolić sobie na częste wyjazdy do jednostek w celu zrealizowania planu badań.

Dlatego też muszą oni ograniczyć się do niezbędnych przedsięwzięć badawczych, koncentrując działalność tego rodzaju przede wszystkim w akademii i pobliskich jednostkach. Najlepsze warunki w tym względzie mają słuchacze opracowujący tematy zgłoszone przez jednostki wojskowe. W tym przypadku mogą oni liczyć na pomoc ze strony konsultanta - przedstawiciela jednostki i innych jej pracowników w przeprowadzeniu niezbędnych badań, czy to poprzez zapoznanie się z terenem i bazą szkoleniową oraz obserwację ćwiczeń lub innych przedsięwzięć szkoleniowych organizowanych w tejże jednostce, czy w drodze zastosowania metody badania opinii /ankietowanie, wywiady, oceny ekspertów/ itp.

W razie konieczności również i inni słuchacze mogą nawiązać kontakt z jednostkami w celu przeprowadzenia niezbędnych badań. Mogą to być jednak sporadyczne przypadki, a badania muszą być dokładnie przygotowane i uprzednio zaplanowane /uzgodnione z kierownikiem pracy dyplomowej/.

W każdym przypadku zorganizowania i przeprowadzenia badań ich przebieg powinien być dokładnie rejestrowany przez dyplomanta, a wyniki opisane i uogólnione w sprawozdaniu, które może być dołączone do pracy dyplomowej jako załącznik.

Bardzo odpowiedzialnym etapem toku postępowania badawczego jest samo pisarskie opracowanie pracy dyplomowej^{12/}. Jest to etap pracy twórczej, którego istotą jest sporządzenie logicznie spójnego układu twierdzeń, wyjaśniającego i rozwiązującego - cego problemy wynikające z tematu. Celem pisarskiej pracy jest utrwalenie analiz, rozważań i wniosków, przekazywanie ich do dalszych badań, względnie zastosowań praktycznych oraz do oceny innym.

Pisząc referat lub opracowując ćwiczenie dyplomant powinien przestrzegać zasad pisarstwa naukowego w tym zwłaszcza zasad dydaktyki, logiki naukowej oraz poprawności stylu i gramatyki. Zgodnie z zasadami dydaktyki należy pisać tak, aby tekst był jednoznacznie i łatwo rozumiany. Praca dyplomowa musi być też zgodna z logiką naukową, co powinno się m.in. wyrazić w:

- ścisłości twierdzeń naukowych i ich dostatecznym uzasadnieniu;

- jasności wywodów, niesprzeczności twierdzeń naukowych, tożsamości pojęć;

- logicznym układzie pracy i obiektywizmie naukowym.

Zasady poprawności stylu i gramatyki nie wymagają interpretacji. Pracę należy pisać, w razie potrzeby posługując się słownikiem, nie zapominając o interpunkcji, zaznaczeniu cytatów i koniecznych odnośnikach. Od razu należy tekst pisać starannie, najlepiej posługując się maszyną do pisania. Zaleca się pisać w sposób możliwie ciągły /bez dłuższych przerw/, przeznaczając na ten cel przynajmniej 2-3 godziny dziennie, aż do zakończenia opracowywania pierwszej redakcji. W pierwszej kolejności należy napisać rozdział wstępny /metodologiczny/. Następnie opracowuje się pozostałe rozdziały według uprzednio ustalonej kolejności, chociaż w tym wypadku mogą być liczne odstępstwa od tej zasady.

^{12/} Zasady pisania referatów zawarte są w pozycjach 2, 6 i 11. Metodykę opracowania ćwiczeń przedstawiają odnośne instrukcje i wydawnictwa ASG WP o charakterze służbowym, m.in. poz. 13, 14 i 15.

Po opracowaniu pierwszej redakcji słuchacz przedstawia referat kierownikowi pracy dyplomowej, a następnie na podstawie otrzymanych wskazówek wprowadza on do pracy ewentualne zmiany i uzupełnienia oraz wykonuje potrzebne załączniki. Całość pracy po jej zaakceptowaniu przez kierownika przekazuje Wydziałowi Wydawniczemu w celu jej technicznego opracowania.

Kolejność wykonania pracy dyplomowej w formie ćwiczenia taktycznego jest nieco inna. W tym wypadku słuchacz, po zgłębieniu tematu od strony teoretycznej i opracowaniu odpowiedniego wprowadzenia metodologiczno-teoretycznego, uzgadnia i uszczegółowia z kierownikiem pracy dyplomowej ogólną koncepcję i układ ćwiczenia. Dla słuchacza opracowującego pracę dyplomową na zapotrzebowanie jednostki wojskowej spoza ASG WP szczególne znaczenie ma kontakt z konsultantem. Jest on bowiem w stanie, będąc przedstawicielem danej jednostki, udzielić słuchaczowi wyczerpującej informacji dotyczącej praktycznej strony danego tematu oraz zapewnić pomoc w dostarczeniu odpowiednich pomocniczych materiałów, mających istotne znaczenie dla przyszłej użytkowej wartości pracy dyplomowej. W celu uzyskania jak największych korzyści z planowanych spotkań z konsultantem słuchacz powinien dokładnie sprecyzować i uzgodnić z konsultantem treść oraz termin konsultacji. Każdorazowy wyjazd na konsultację słuchacz uzgadnia z kierownikiem pracy dyplomowej.

Z kolei dyplomant opracowuje plan przeprowadzenia ćwiczenia /zwłaszcza zamiar taktyczny stron, położenie wyjściowe oraz zarys dynamiki walki/ i uzgadnia tę część pracy z kierownikiem pracy dyplomowej. Następnie przystępuje do wykonania pozostałych dokumentów oraz uzupełnia część teoretyczną. Całość pracy wraz z załącznikami przedstawia kierownikowi i po uzyskaniu akceptacji przekazuje Wydziałowi Wydawniczemu.

6. Obrona pracy dyplomowej

Obrona pracy dyplomowej stanowi końcowy etap sprawdzenia wiedzy i przygotowania słuchaczy do samodzielnej twórczej pracy. Decyduje ona o ostatecznej ocenie pracy dyplomowej, jej wartości merytorycznej, walorach praktycznych. W obronie pracy dyplomowej dyplomant powinien wykazać poziom swej wiedzy, umiejętności i nawyki rozumowania, a także inne zdolności.

Dyplomant broni pracy dyplomowej na otwartym posiedzeniu komisji egzaminacyjnej w obecności kierownika pracy dyplomowej oraz innych oficerów interesujących się opracowaną w pracy dyplomowej problematyką. Obrona pracy dyplomowej obejmuje:

- ustny referat dyplomanta;
- postawienie dyplomantowi pytań przez komisję egzaminacyjną i oficerów obecnych na sali;
- referat recenzenta /ewentualnie/;
- odpowiedzi dyplomanta na uwagi recenzenta i zadane pytania;
- dyskusję oficerów będących na obronie pracy dyplomowej nad zasadniczymi problemami w niej zawartymi.

Przed opracowaniem referatu dyplomant powinien być zapoznany z opinią pracy dyplomowej sporządzonej przez recenzenta i z problemami wymagającymi szczegółowego naświetlenia w obronie pracy dyplomowej. Na tej podstawie dyplomant zczasu opracowuje 20-30-minutowy referat, który wygłasza w czasie obrony pracy dyplomowej. W referacie wszechstronnie omawia i uzasadnia główne problemy oraz zagadnienia wymagające wyjaśnienia.

Układ referatu jest dowolny, a treść musi odzwierciedlać charakter pracy dyplomowej, wykazać jej cechy szczególne, główne założenia teoretyczne oraz zawierać odpowiedzi na uwagi krytyczne zawarte w recenzji. Jeśli pracę dyplomową stanowi ćwiczenie, oprócz powyższych zagadnień w referacie należy omówić problemy organizacji i sposobu przeprowadzenia danego ćwiczenia. Referat powinien uwypuklić oryginalne rozwiązanie zagadnień omawianych w pracy dyplomowej. Ponadto powinien być bogato ilustrowany wykresami, szkicami i tabelami. Tezy referatu powinny być przedyskutowane z kierownikiem /konsultantem/.

Po referacie komisja egzaminacyjna i pozostali oficerowie, uczestniczący w obronie pracy dyplomowej, stawiają dyplomantowi pytania wiążące się /w zasadzie/ z opracowanym tematem. Nie należy wykluczać pytań z innych działów studiów mających wpływ na opracowane zagadnienie.

W celu umożliwienia dyplomantowi uporządkowania postawionych pytań i opracowania zasadniczych tez, przewodniczący komisji egzaminacyjnej może zarządzić 10-20-minutową przerwę, w czasie której dyplomant pracuje samodzielnie, przygotowując się do odpowiedzi.

Odpowiedzi dyplomanta na postawione pytania są oceniane według tych samych kryteriów, które są stosowane podczas egzaminów. Szczególną uwagę należy zwrócić na umiejętność wiązania wiadomości teoretycznych z konkretnie opracowanym tematem pracy dyplomowej.

W razie potrzeby przewiduje się również przekazanie uwag przez recenzenta. Powinien on zwrócić uwagę na nieścisłości i błędy w pracy dyplomowej, a także dokonać analizy ustnego referatu słuchacza i jego odpowiedzi na postawione pytania. Recenzent na zakończenie wypowiedzi przedstawia swoją ostateczną ocenę pracy dyplomowej.

Wszyscy oficerowie biorący udział w obronie pracy dyplomowej mogą, za zezwoleniem przewodniczącego komisji egzaminacyjnej, występować z aprobatą lub krytyką problemów przedstawionych przez dyplomanta.

W końcowym wystąpieniu dyplomant może ustosunkować się do wystąpień recenzenta lub obecnych na sali oficerów. Szczególną uwagę należy zwrócić na sposób polemizowania słuchacza z przedmówcami, umiar i takt w dyskusji, a także umiejętność w uogólnianiu postawionych problemów.

Ocenę obrony pracy dyplomowej komisja egzaminacyjna ustala na posiedzeniu zamkniętym. Przy ustalaniu tej oceny bierze się pod uwagę: ogólną wartość pracy, przygotowanie teoretyczne dyplomanta i umiejętność obrony opracowanej pracy. Ocenę podaje się do wiadomości dyplomanta bezpośrednio po posiedzeniu. Najciekawsze i najlepiej opracowane prace przedstawia się do nagrody ministra obrony narodowej.

BIBLIOGRAFIA:

1. Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP. ASG WP 1970.
2. Pieter Józef: Ogólna metodologia badań naukowych. Wrocław - Warszawa - Kraków 1967.
3. Bolesław Hydzik: Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych w wojsku. Wyd. MON 1972.
4. Jerzy Zakrzewski: Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej. ASG WP 1974. Rozdział 4 /Metody i procedury badawcze dydaktyki wojskowej/.
5. Metodyka wojskowych badań naukowych; Pod redakcją gen. armii Kuroczkina, Wyd. MON 1962.
6. Maciej Święcicki: Jak studiować? Jak pisać pracę magisterską. Warszawa 1975. Wyd. II.
7. Władysław Zaczyński: Praca badawcza nauczyciela. Warszawa 1968.
8. Metodologia wojenno-nauczynowo poznania. Pod red. gen. armii Szawrowa. Moskwa 1977.
9. Zasady badania teorii wojskowej w czasie ćwiczeń: ASG WP 1979.
10. Vademecum: O wojnie, nauce i sztuce wojennej /syntetyczny zbiór podstawowych wiadomości i pojęć/. ASG WP 1979.
11. Roman Sielecki: Jak opracować referat /materiał pomocniczy dla słuchaczy ASG/. ASG WP Warszawa 1975.
12. Instrukcja opracowania i obrony prac dyplomowych w ASG WP.
13. Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych. Wyd. MON 1976.
14. Płk J. Zakrzewski, płk R. Sielecki, płk S. Drozd: Metodyka ćwiczeń taktycznych. Podręcznik część I i II ASG WP 1976.
15. A. Szramczenko: Ćwiczenia taktyczne. Wyd. MON 1978.

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen. broni K. Świerczewskiego

Rembertów, dnia .....19...r.

W Y T Y C Z N E^{13/}

do opracowania pracy dyplomowej

1. kpt. E. .... R. .... III Kurs WWL profil ogólnowojskowy
.....
/stopień, imię i nazwisko dyplomanta, kurs i profil studiów/
2. Temat pracy dyplomowej: ORGANIZACJA I PROWADZENIE OBRONY
PRZEZ ZWIĄZEK TAKTYCZNY W GÓRACH BEZ UŻYCIA BRONI MASOWEGO
RAŻENIA
3. Cel pracy dyplomowej:
Sprawdzić stopień opanowania wiedzy taktyczno-operacyjnej
zwłaszcza w organizacji i prowadzeniu obrony przez związek
taktyczny w górach bez użycia broni masowego rażenia oraz
umiejętność zastosowania teoretycznych wiadomości w samo-
dzielnie opracowanym treningu sztabowym.
4. Założenia wstępne do opracowania pracy dyplomowej:
  - a/ Cele do osiągnięcia w ćwiczeniu:
    - uczyć dowódcę i sztab związku taktycznego wypracowa-
nia decyzji do obrony w górach bez użycia broni maso-
wego rażenia w ograniczonym czasie;
    - doskonalić dowódcę w organizacji współdziałania mię-
dzy oddziałami związku taktycznego w obronie w górach
bez użycia broni masowego rażenia;
    - doskonalić sztab związku taktycznego w opracowywaniu
zasadniczych dokumentów bojowych;
    - doskonalić dowódcę i sztab związku taktycznego w orga-
nizowaniu działań i dowodzenia wojskami w obronie
w górach bez użycia broni masowego rażenia.
  - b/ Organizacja wojsk nieprzyjaciela:
.....
/wskazano kraj oraz obowiązujące wydawnictwo/
  - c/ Organizacja wojsk własnych:
.....
/wskazano etat i wydawnictwo/
  - d/ Ukompletowanie w sile żywej i sprzęcie:
    - wojska nieprzyjaciela
    - w sile żywej ..... w %;
    - czołgi ..... liczba;
    - artyleria do ognia pośredniego - liczba;
    - transportery opanc. - liczba;

13/ Treść wytycznych z pewnymi skrótami odpowiada oryginalnemu
dokumentowi z 1979 r.

- wojska własne
jak wyżej.

e/ Warunki organizacji ćwiczenia:

- termin przeprowadzenia ćwiczenia - lipiec 1979 r.;
- rejon ćwiczenia: góry SUDETY;
- ćwiczenie prowadzi dowódca OW w ośrodku dowodzenia dywizji;
- stan wyszkolenia sztabu dywizji - dobry.

f/ Ćwiczenie rozpoczyna się opracowaniem map roboczych oraz potrzebnej dokumentacji w czasie nauki własnej przed rozpoczęciem treningu sztabowego.

g/ Literatura obowiązkowa:

- poza pozycjami niejawnymi konsultant wyszczególnił artykuły z "Myśli Wojskowej", "Wojskowego Przeglądu Zagranicznego, a także pozycje beletrystyki wojskowo-historycznej z II wojny światowej oraz wydawnictwo geograficzne.

5. Dokumentacja jaką dyplomant powinien przedstawić w pracy dyplomowej:

a/ w formie graficznej:

- zamiar operacyjno-taktyczny stron;
- położenie wyjściowe: - zarys dynamiki walki ćwiczących stron;
- decyzja dowódcy związku taktycznego do obrony w górach bez użycia broni masowego rażenia /dokument kontrolny/;

b/ w formie pisemnej:

- plan przygotowania ćwiczenia; plan przeprowadzenia ćwiczenia; - założenie taktyczne; rozkaz organizacyjny.

6. Termin przedstawienia gotowej pracy dyplomowej do druku:

30 kwietnia 1979 r.

7. Kierownik pracy dyplomowej kpt. dypl. Z. .... K. ....
/stopień, imię i nazwisko
oraz stanowisko służbowe/

Konsultant .....
/stopień, imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe/

SZEF KATEDRY
/nazwa katedry/

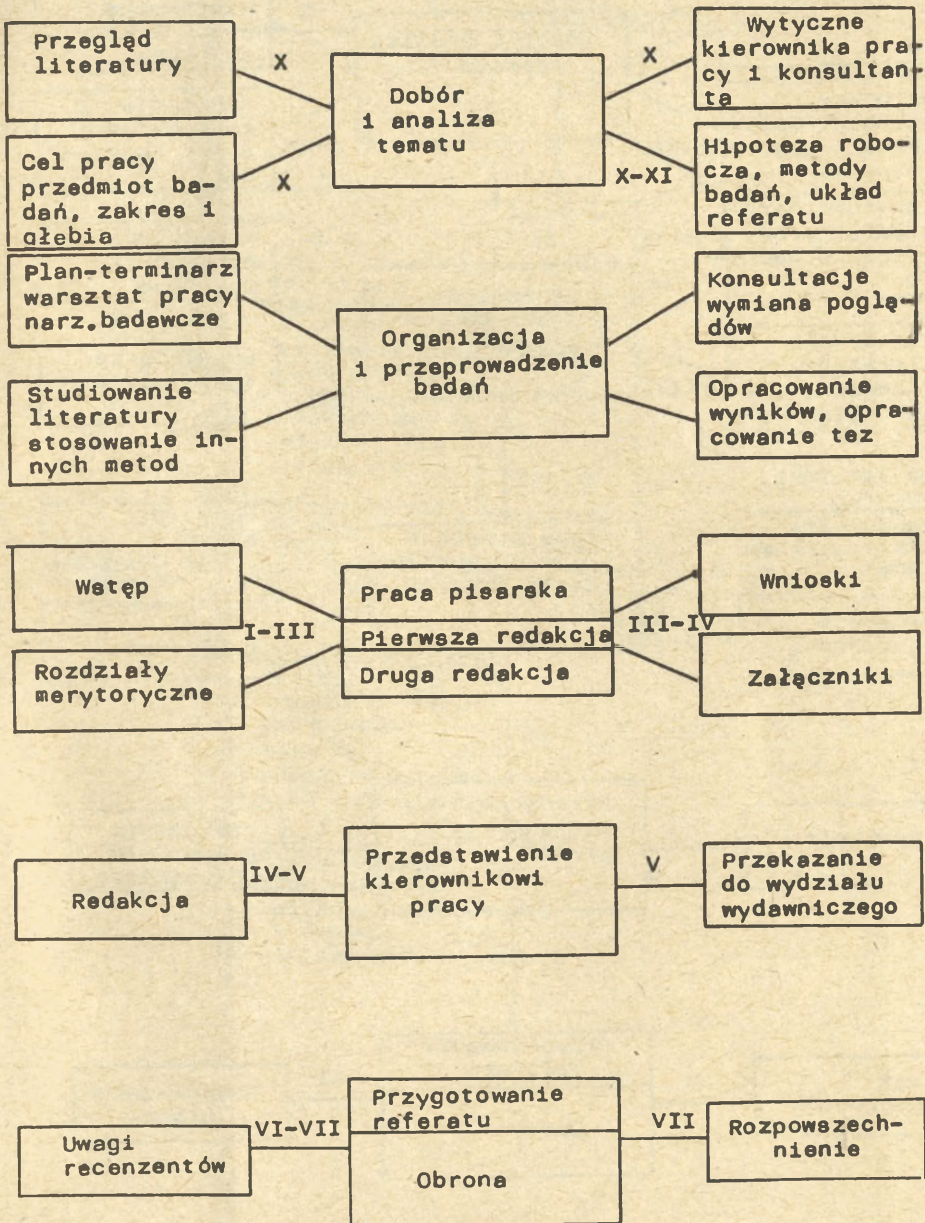
.....
/stopień, imię i nazwisko/

O B J A Ś N I E N I E^{14/}:

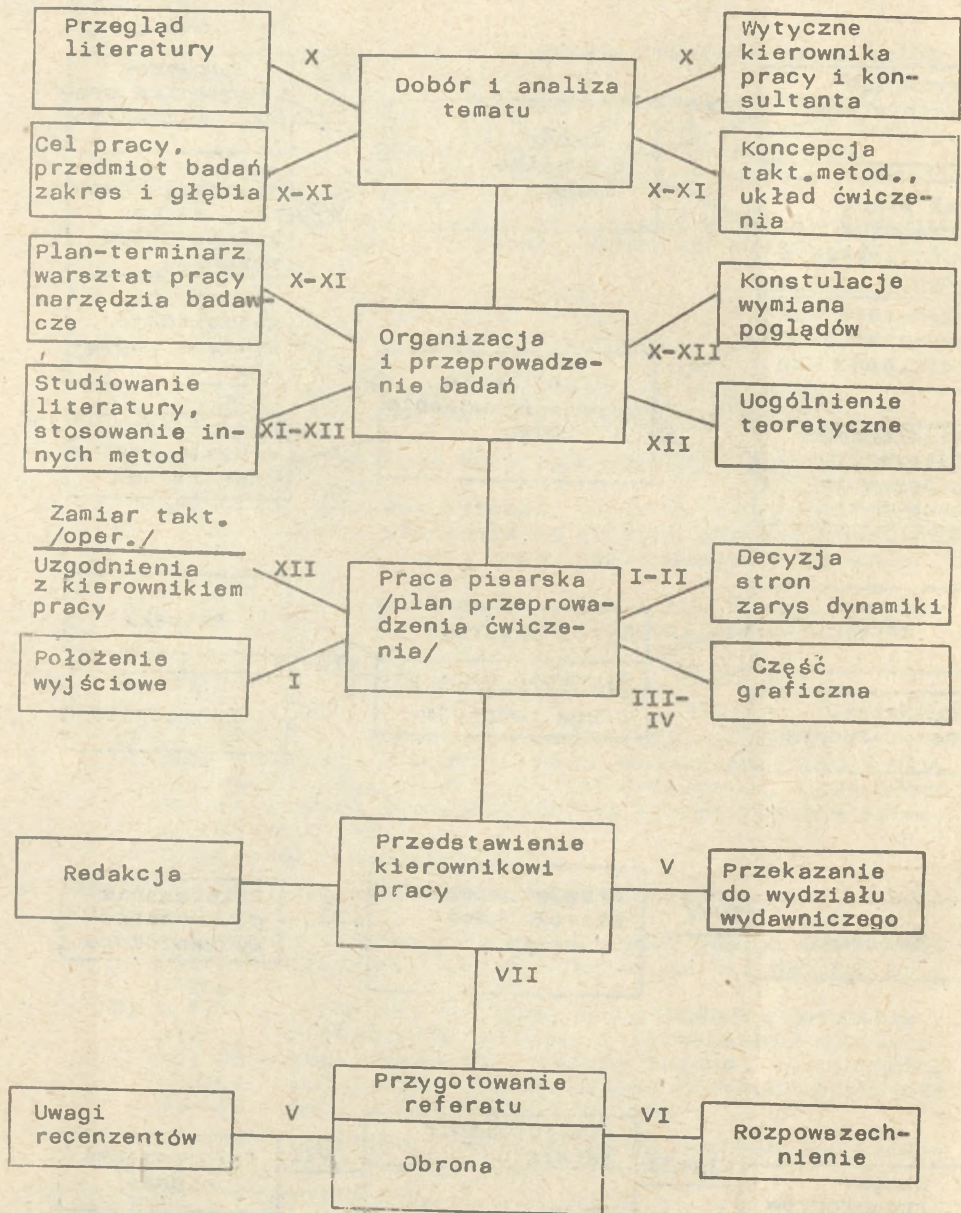
1. Temat pracy dyplomowej: zgodny z rozkazem komendanta ASG WP o przydziale tematów prac dyplomowych w pełnym brzmieniu.
2. Cel pracy dyplomowej: ustala szef danej katedry na każdy rok akademicki.
3. Założenia wstępne:
  - A. Do ćwiczenia
    - a/ cele do osiągnięcia w ćwiczeniu: określa się w zależności od rodzaju ćwiczenia;
    - b/ organizacja wojsk nieprzyjaciela: należy wskazać kraj wchodzący w skład NATO oraz rok opublikowania danych w oficjalnych wydawnictwach Sztabu Generalnego;
    - c/ organizacja wojsk własnych: należy wskazać - nr etatu wydanego przez Sztab Generalny;
    - d/ ukończenie w sile żywej i sprzęcie /siły żywe procentowo, sprzętu ilościowo/ jednostek własnych i nieprzyjaciela;
    - e/ warunki organizacji ćwiczenia:
      - termin przeprowadzenia ćwiczenia;
      - teren przeprowadzenia ćwiczenia;
      - skład ćwiczących oddziałów;
      - stan i poziom wyszkolenia składu osobowego;
      - warunki zakwaterowania /rozmieszczenia/ wojsk i sztabów;
      - środki wydzielone do przeprowadzenia ćwiczenia itp.;
    - f/ dodatkowe dane:
      - wskazać dane specyficzne, jakie należy uwzględnić w ćwiczeniu, względnie na których oprzeć opracowanie ćwiczenia, np. pora roku, cechy charakterystyczne terenu itp.;
      - dane dotyczące rodzajów wojsk i służb: np. dane nawigacyjne, dane do strzelań, normy zaopatrzenia, stan techniczny sprzętu itp.;
    - g/ literatura obowiązkowa.
  - B. Do referatu:
    - a/ zagadnienia, jakie należy naświetlić w pracy;
    - b/ dane dodatkowe: warunki, jakie należy uwzględnić przy rozpracowywaniu poszczególnych problemów, wyposażenie wojsk własnych i nieprzyjaciela w nowe rodzaje sprzętu bojowego itp.;
    - c/ literatura obowiązkowa.
4. Dokumentacja, jaką należy przedstawić w pracy:
  - A. Do ćwiczenia:
    - a/ w formie graficznej, np. na mapach; zamiar stron, położenie wyjściowe, zarys dynamiki walki, decyzję do wódcy itp.;
    - b/ w formie pisemnej, np. plan przygotowania ćwiczenia, plan przeprowadzenia ćwiczenia, opracowanie metodyczne, założenia taktyczne, rozkazy bojowe, zarządzenia, plany, część teoretyczną dotyczącą głównych problemów danego tematu pracy dyplomowej itp.
  - B. Do referatu: schematy, wykresy, wzory dokumentów, kalkulacje, wyliczenia na EMC itp.

14/ Zgodnie z treścią blankietu wytycznych.

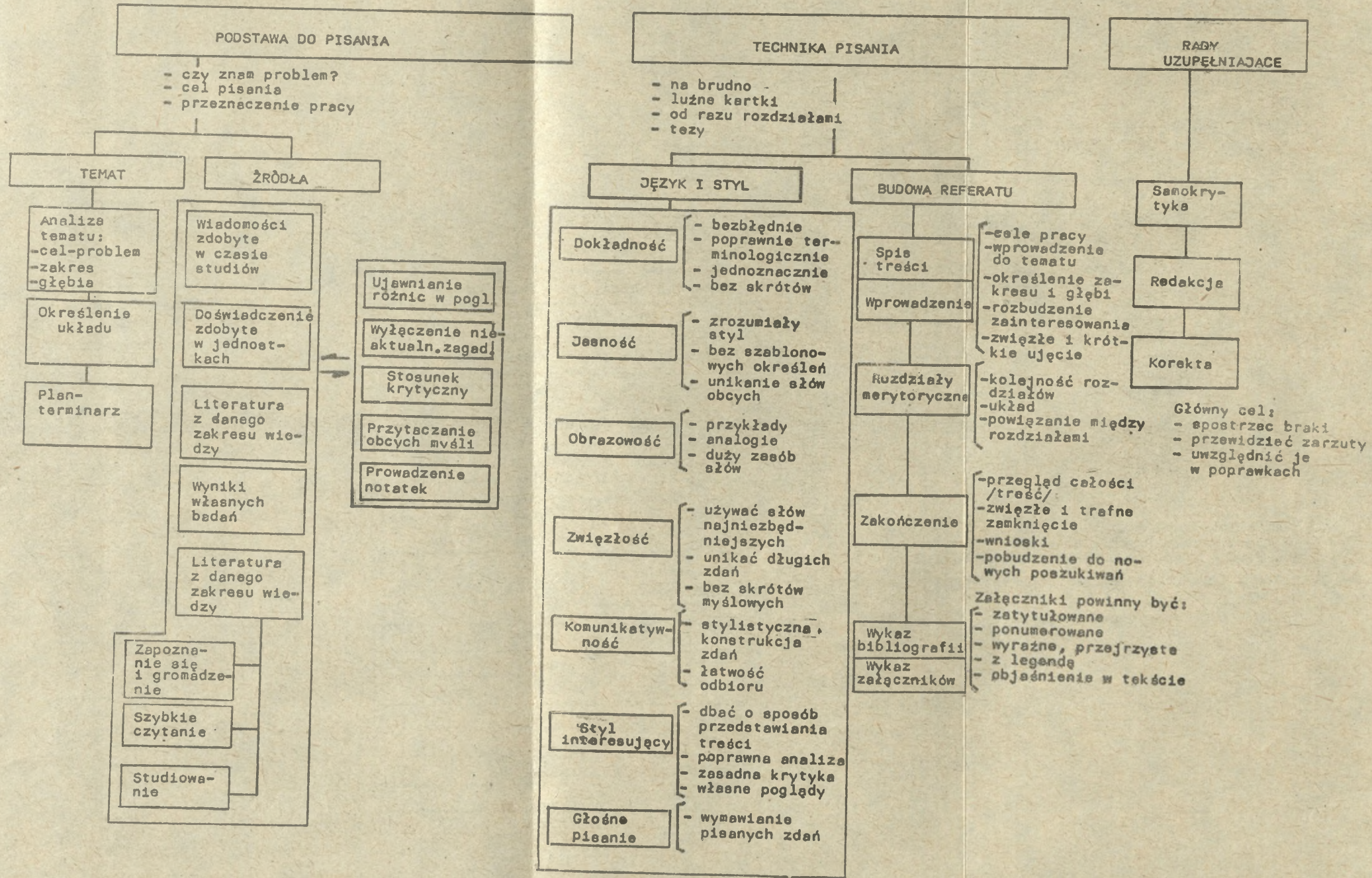
TOK OPRACOWANIA REFERATU

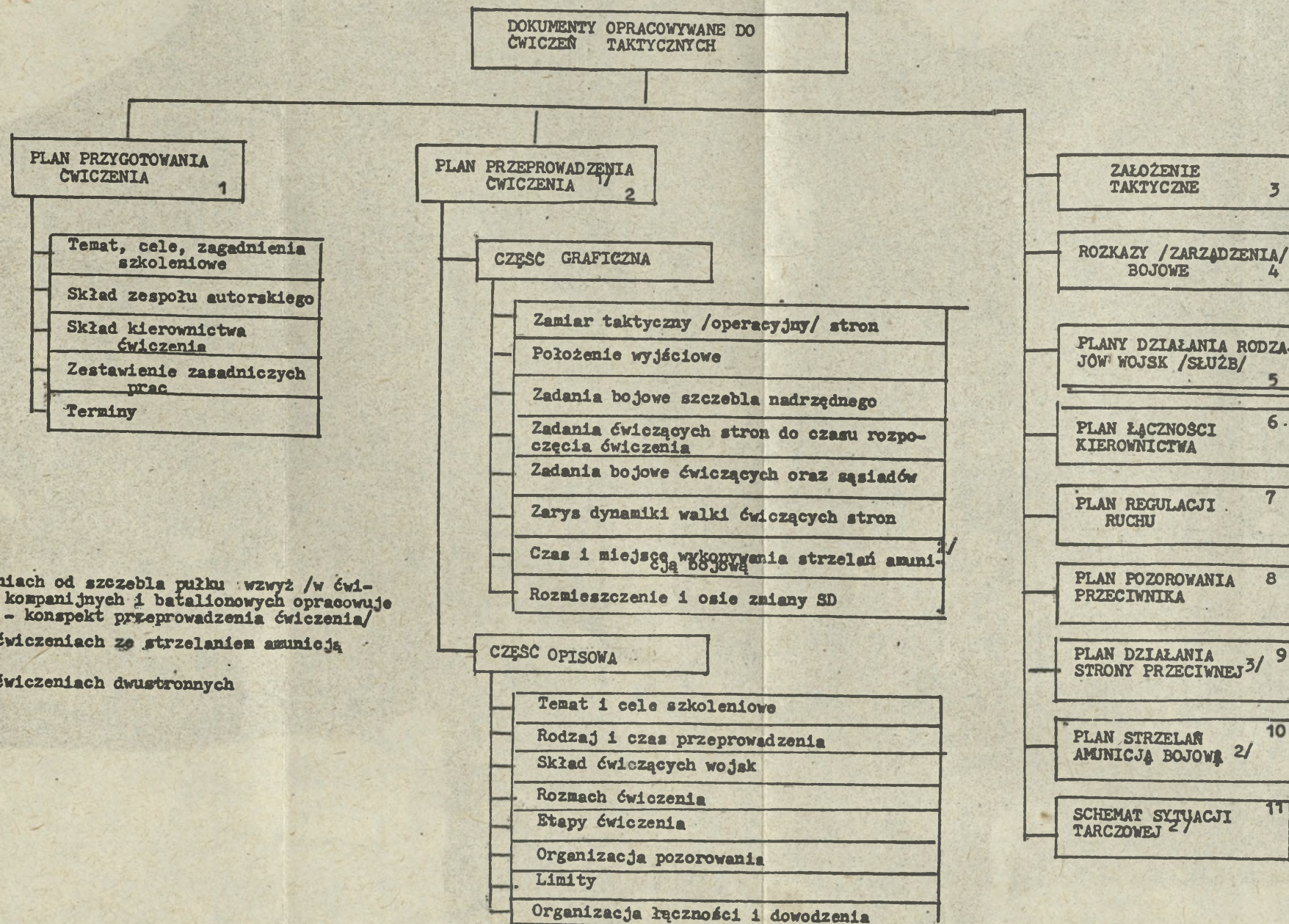
TOK OPRACOWANIA ĆWICZENIA

SCHEMAT METODYKI OPRACOWANIA REFERATU^{15/}

WYKAZ DOKUMENTÓW OPRACOWYWANYCH DO ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH

UWAGI:

1. W ćwiczeniach od szczebla pułku wzwyż /w ćwiczeniach kompanijnych i batalionowych opracowuje się Plan - konspekt przeprowadzenia ćwiczenia/
2. Tylko w ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją bojową.
3. Tylko w ćwiczeniach dwustronnych

PRZYKŁADOWY UKŁAD PRACY DYPLOMOWEJ W FORMIE ĆWICZENIA^{16/}

UKŁAD PRACY DYPLOMOWEJ

1. Wprowadzenie metodologiczno-teoretyczne:
  - 1.1. Metodologiczne założenia /znaczenie tematu, cele pracy, charakterystyka tematu jako problemu/.
  - 1.2. Teoretyczne uzasadnienie głównych zagadnień przedstawionych w pracy dyplomowej.
  - 1.3. Koncepcja teoretyczno-metodyczna ćwiczenia.
2. Plan przygotowania ćwiczenia.
3. Plan przeprowadzenia ćwiczenia.
4. Założenie taktyczne.
5. Rozkaz dowódcy^{17/} w sprawie organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia.
6. Plan omówienia ćwiczenia.

ZAŁĄCZNIKI: /część graficzna, plan przeprowadzenia ćwiczenia/.

Nr 1 - Mapa 1:200 000 "Zamiar stron".

Nr 2 - Mapa 1:100 000 "Położenie wyjściowe".

Nr 3 - Mapa 1:100 000 "Zarys dynamiki walki".

Nr 4 - Mapa 1:100 000 "Decyzja d-cy ZT /dokument kontrolny/".

16/ Przykład układu opracowany został na podstawie pracy dyplomowej, na którą powołano się w załączniku 1. W porównaniu do oryginalnego ujęcia wprowadzono zmiany do brzmienia punktu 1 układu, który nosił tytuł: "Teoretyczne uzasadnienie głównych problemów przedstawionych w pracy dyplomowej". Ponadto opracowany przez autora pracy dyplomowej załącznik nr 4 potraktowano jako dokument kontrolny.

17/ W oryginale - dowódcy określonego okręgu wojskowego.

Druk ASG OXV-8395 zam. nr 1122 z dnia 5.5.80 r.

2101